

Motion till riksdagen

2005/06:Sf251

av Lars Ohly m.fl. (v)

Flykting- och immigrationspolitiken

Motionen delad mellan flera utskott

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
3	Inledning	6
4	Sveriges medlemskap i IOM.....	9
4.1	IOM:s roll i program som går ut på att hindra människor att fly.....	10
4.2	IOM:s administration och förvaltning av lägren för asylsökande på Nauru och Manus Island, Papua Nya Guinea.....	11
4.3	IOM:s gränskontrollunderrättelseverksamhet	11
4.4	IOM och s.k. frivilligt återvändande	12
4.5	Amnesty International och Human Rights Watch's gemensamma uttalande om IOM.....	12
5	Utvecklingen i den Europeiska unionen.....	13
5.1	Hoten mot de mänskliga rättigheterna, i synnerhet asylrätten, från kampen mot terrorismen	14
5.2	Rådsdirektivet den 28 juni 2001 om transportörsansvar	15
5.3	Rådsdirektiv och rambeslut om straff för den som underlättar icke auktoriserad inresa, eller icke auktoriserad vistelse i medlemsstat	16
5.4	Handlingsprogram för att bekämpa illegal invandring.....	16
5.5	Förordningen om kriterier för fastställande av vilken stat som är skyldig att pröva en asylansökan	17
5.6	Familjeåterföreningsdirektivet	18
5.7	Rådsdirektiv om miniminormer för när medborgare och statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd (skyddsgrundsdirektivet) ...	18
5.8	Rådsdirektiv om miniminormer för medlemsstaters förfaranden för att bevilja eller återkalla flyktingstatus.....	20
6	Den svenska utlänningslagstiftningen	21
6.1	Anhöriginvandringen	21
6.2	Uppehållstillstånd efter inresa	21
6.3	Utländska kvinnors stryktålighet – en översyn av 2 kap. 4 § utlänningslagen	22
6.4	Förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning.....	22

Fel! Okänt namn på

6.5	S.k. språkanalyser.....	23
6.6	Illegal vistelse.....	24
6.7	Återreseförbud.....	25
6.8	Visumkrav som medel att utestänga flyktingar från Sverige och EU ..	25
6.9	Praxis vid besöksvisum	25
6.10	Asylvisum.....	26
6.11	Förvar	27
6.12	Nollställningsbeslut i asylprocessen	27
7	Förändringar av FN:s flyktingkommissariats (UNHCR) finansiering och mandat	27

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om ett omedelbart stopp för svensk vapenexport till länder där grova kränkningar av mänskliga rättigheter äger rum.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om ett svenskt initiativ i FN till en konferens för att påbörja arbetet med ett internationellt fördrag om restriktioner i vapenexport och vapenhandel.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att stärka svenska myndigheters respekt för asylrätten och Genèvekonventionen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige bör avsluta sitt medlemskap i IOM.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om fortsatt tillbakavisande av förslag att lägga asylprövningsförfarandet utanför EU beträffande människor som rest in i EU för att söka asyl.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om påkallande av nya förhandlingar om direktivet om transportörsansvar.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om påkallande av nya förhandlingar om direktivet och rambeslutet om underlättande av icke auktoriserad inresa eller icke auktoriserad vistelse i medlemsstat.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen bör ta initiativ till en sådan förändring av EU:s politik beträffande återtagandeavtal som anges i motionen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen bör använda sin vetorätt mot ytterligare represiva förslag inom området asyl och immigration innan direktiv som syftar till att garantera vissa miniminivåer för skyddsregler och mottagandevillkor antagits.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om initiativ till en översyn av förordningen om fördelningskriterier för ansvaret för asylsökande i syfte att deras eget val skall vara styrande.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen bör påkalla omförhandling av familjeåterföreningsdirektivet för att rättigheterna skall överensstämja med vad Europeiska rådet beslutade i Tammerfors och med artikel 8 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen bör ta initiativ till att det inom EU genomförs en studie av konsekvenserna av de antagna rättsakterna på asylområdet för möjligheten att få tillträde till asylproceduren.

Fel! Okänt namn på

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen i EU bör ta initiativ till en ny rättsakt för att garantera rätten till skydd och tillgången till en asylprocedur.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att direktivet om förfarandet för att bevilja och återkalla flyktingstatus måste omarbetas grundligt för att tillgodose de mest fundamentala rättssäkerhetskraven.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen i EU bör ta initiativ till ett nytt direktiv om minimigarantier avseende individuell frihet, säkerhet och rättvisa för tredjelandsmedborgares fria rörlighet inom EU.
16. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring för att undantag skall kunna göras från huvudregeln om ansökan från utlandet när utlänningen har barn i Sverige, kvinnan i förhållandet väntar barn eller sökanden med all sannolikhet skulle få sin ansökan beviljad.
17. Riksdagen begär att regeringen snarast bör förelägga riksdagen förslag om lagändring för att komma till rätta med de fortsatta missförhållandena med avvisningsbeslut av kvinnor som misshandlats eller kränkts under den tvååriga prövotiden.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om åtgärder för att den planerade lagstiftningen om flyktingstatus vid förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning skall få genomslag i rättstillämpningen.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en utbildningssatsning med anledning av den nya lagstiftningen angående förföljelse på grund av kön och sexuell läggning.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en snar utvärdering av tillämpningen av den nya lagbestämelsen.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om stöd till ett forskningsprojekt om språkanalyser.²
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att det i 8 kap. 12 § utlänningslagen bör framgå av lagtexten att utlänningen alltid skall ha skäligt rådrum för sin avresa.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om begränsningar i utlänningslagen av möjligheten att förena avvisnings- och utvisningsbeslut med återreseförbud.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen i EU bör verka för att korta ned listan över visumpliktiga länder och för att visumkrav inte används för att stänga ute flyktingar och kortsluta Genèvekonventionen.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen bör utfärda tydliga riktlinjer för Migrationsverkets handläggning av ärenden som gäller besöksvisum för att handläggningen skall genomsyras av en inställning som grundas på icke-diskriminering och humanism.

Fel! Okänt namn på

26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör tillsätta en utredning med uppgift att lägga fram förslag om en procedur för utfärdande av asylvisum.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillsättande av en utredning med uppgift att se över 6 kap. 2 och 4 §§ utlänningslagen utifrån de i motionen angivna utgångspunkterna.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om UNHCR:s finansiering.¹
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utvidgning av UNHCR:s mandat till att inkludera internflyktingar.¹

¹ Yrkandena 1, 2, 4, 28 och 29 hänvisade till UU.

² Yrkande 21 hänvisat till UbU.

Fel! Okänt namn på

3 Inledning

Majoriteten av världens flyktingar har flytt från politiskt förtryck, krig och våld. Den direkta orsaken till att nio av tio fördrivna människor tvingats fly är politiskt förtryck och väpnade konflikter. Dessa konflikter utkämpas till största delen med vapen som tillverkats i de rika industriländerna. Vapenhandeln har där generat stora vinster för vapenindustrin samtidigt som den orsakar död, förstörelse och massflykt. Även Sverige bidrar mycket aktivt till att människor tvingas fly genom att exportera vapen till länder som kränker grundläggande mänskliga rättigheter och till länder som för krig.

Amnesty International publicerade i mars 2003 en rapport med titeln: "A Catalogue of Failures: G8 Arms Exports and Human Rights Violations". I rapporten konstateras att kortsiktiga vinstintressen och politiska fördelar styr merparten av den internationella vapenhandeln. G8-länderna tillåter företagen att engagera sig i hemlig, svagt reglerad internationell handel i vapen, teknologi och utbildning. Under åberopande av "affärshemligheter" hindras meningsfull information till lagstiftare, media och allmänhet och undermineras parlamentarisk insyn och offentligt ansvarsutkrävande för handeln. Dessutom har en del G8-länder tillåtit etablerandet av utländska produktionsenheter under licensavtal utan några klausuler om respekt för mänskliga rättigheter. Detta innebär att G8-företag tillåts kringgå nationella regler om restriktioner för vapenhandeln genom att etablera produktion i länder med svagare kontroll av vapenexport. Vissa företag i G8-länderna har varit inblandade i export av säkerhetsutrustning som lätt kan användas för tortyr och misshandel. Det finns t.ex. amerikanska, ryska, franska och tyska företag bland de 230 företag i 35 länder som säljer elektrochockvapen. Det saknas effektiv lagstiftning i G8-länderna för att förhindra export av sådan utrustning till utländska säkerhetstjänster som är kända för att använda legitim utrustning för att utöva tortyr.

Amnesty föreslår att alla regeringar, framför allt de i G8-länderna, inleder förhandlingar om ett fördrag om global vapenhandel. De fördragsslutande parterna skall enligt Amnestys förslag bl.a. förbinda sig att inte tillåta internationella överföringar av vapen, om de skulle innebära brott mot deras förpliktelser enligt internationell rätt inklusive FN-stadgan, vapenembargon och andra beslut av FN:s säkerhetsråd och internationella fördrag som förbjuder urskiljningslösa vapen eller vapen som förorsakar onödigt lidande, om vapnen sannolikt skulle komma att användas i strid med FN-stadgan eller internationell sedvanerätt, särskilt när det gäller hot om våld eller användande av våld i internationella relationer, för att begå allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna, för att begå allvarliga brott mot den internationella humanitära rätten i internationella konflikter, för att begå folkmord eller brott mot mänskligheten.

En utredning som Henrik Westander gjort för Svenska freds- och skiljedomsföreningen visar att Sverige inte står G8-länderna långt efter när det gäller tvivelaktig export av krigsmateriel. Under perioden 1980–1994 exporterades svensk krigsmateriel till 33 krig eller väpnade konflikter. I 27 fall

Fel! Okänt namn på

hade exporten godkänts av regeringen, i sex fall var det fråga om smuggling eller vidareexport.

I en artikel publicerad i Uppsala Nya Tidning den 28/4 2004 påpekade företrädare för Svenska Freds, Diakonia, Amnesty International och Kristna Fredsrörelsen att Sverige aldrig tidigare exporterat krigsmateriel till så många länder som nu och till så många länder där svåra brott mot mänskliga rättigheter begås. Riksdagens beslut i december 2003 om att mänskliga rättigheter skall stå i centrum för svensk utrikespolitik och regeringens utrikesdeklaration på samma tema varje år framstår mot denna bakgrund som hyckleri enligt artikelförfattarna. Inte mindre än 25 länder får köpa svensk krigsmateriel trots att de kränker de mänskliga rättigheterna. Under 2000-talets första fyra år har krigsmateriel för nära tre miljarder kronor exporterats till nio länder där mycket allvarliga brott mot mänskliga rättigheter förekommer. Det pågår enligt artikelförfattarna en gradvis normförskjutning där stöd till vapenindustrins exportansträngningar anses allt viktigare på bekostnad av respekt för mänskliga rättigheter.

I Svenska Freds rapport från april 2005 "Rusta för fred" finns följande uppställning över svensk vapenexport och brott mot mänskliga rättigheter 2000–2003:

Bahrain	Tortyr och annan grym och omänsklig behandling och utbredd straffrihet för förövare. <i>Vapenexport: Pansarvärmsvapen m.m. för 30 miljoner kronor.</i>
Brasilien	Utomrättsliga avrättningar, systematiskt dödande av gatubarn utförda av verksamma och före detta poliser som ingår i "dödspatruller", tortyr och annan grym och omänsklig behandling, övergrepp mot urbefolkningen och straffrihet. <i>Vapenexport: Kanoner, robotar m.m. för 514 miljoner kronor.</i>
Indien	Godtyckligt dödande av civila, utomrättsliga avrättningar, "försvinnanden", tortyr och annan grym och omänsklig behandling (främst i Jammu och Kashmir) och mycket utbredd straffrihet. <i>Vapenexport: Ammunition m.m. för 560 miljoner kronor.</i>
Malaysia	Tortyr och annan grym och omänsklig behandling, fängslanden utan rättegång, politiskt motiverade arresteringar, åtal och fängslanden. <i>Vapenexport: Krigsfartyg m.m. för 252 miljoner kronor.</i>
Mexiko	Utomrättsliga avrättningar, "försvinnanden", godtyckliga arresteringar, tortyr och annan grym och omänsklig behandling, långa häktningstider och orimligt långa fängelsestraff. <i>Vapenexport: Stridsbåtar m.m. för 784 miljoner kronor.</i>
Pakistan	Grava systematiska MR-övergrepp: dödsfall i häkte, utomrättsliga avrättningar, mord och andra övergrepp riktade mot minoritetsgrupper, tortyr och annan grym och omänsklig behandling, godtyckliga fängslanden i samband med "kriget mot terrorismen" och straffrihet. <i>Vapenexport: Delar till torpeder m.m. för 37 miljoner kronor.</i>
Thailand	Utomrättsliga avrättningar, tortyr och annan grym och omänsklig behandling och straffrihet. <i>Vapenexport: Robotar, eldrörsvapen m.m. för 295 miljoner kronor.</i>

Fel! Okänt namn på

Tunisien	Tortyr och annan grym och omänsklig behandling, inkorrekt rättegångar och straffrihet. <i>Vapenexport: Krut, delar till bomber m.m. för 30 miljoner kronor.</i>
Venezuela	Utomrättsliga avrättningar, tortyr och annan grym och omänsklig behandling, överdriven användning av våld av polis och militär vid demonstrationer och straffrihet. <i>Vapenexport: Pansarvärnsvapen m.m. för 436 miljoner kronor.</i>
SUMMA	2 938 miljoner kronor

Regeringen brukar tala om att det är viktigt att anlägga en helhetssyn på flyktingpolitiken och att politiken bör inriktas mer på åtgärder ägnade att förebygga uppkomsten av flyktingströmmar. Eftersom Sverige genom den nuvarande vapenexportpolitiken i hög grad bidrar till att skapa nya flyktingströmmar med åtföljande humanitära katastrofer, är den mest brådskande förändringen av svensk flyktingpolitik ett omedelbart stopp för den svenska vapenexporten till länder där grova kränkningar av mänskliga rättigheter äger rum. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Även i övrigt bör regelverket för vapenexporten ändras så att Sverige uppfyller de krav Amnesty International ställer i de rekommendationer som berörts ovan. Sverige bör också i FN ta initiativ till en konferens för att påbörja arbetet med ett internationellt fördrag om restriktioner i vapenexport och vapenhandel i enlighet med det förslag som Amnesty International presenterat. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Konkurrens om diamanter, mineral, olja eller råvaror mellan stater eller företag är eller har varit en viktig orsak till flera pågående eller nyligen avslutade krig, t.ex. i Demokratiska Republiken Kongo och Sudan. I det senare fallet har svenska intressen varit involverade genom oljeutvinning som bedrivs av Lundin Petroleum. Det är en verksamhet som bidrog till att förlänga och förvärra pågående krig och till folkfördrivning genom nedbränning av byar. Det är viktigt att ha dessa fakta i minnet när ledande politiker i Sverige och andra västländer i högtidliga ordalag talar om vikten att förebygga uppkomsten av flyktingströmmar och när de som flyr från dessa konflikter nekas skydd i Sverige.

Konflikter mellan och förföljelse av etniska och religiösa grupper är vanliga orsaker till att människor drivs på flykt. Men också rent inhemskt förtryck där grundläggande demokratiska rättigheter satts ur spel, vilka ofta har politiska strider och inbördeskrig som följd, befrämjar uppkomsten av flyktingströmmar. De åtgärder som USA och andra västländer vidtagit efter terrorattacken den 11 september 2001 för att förebygga nya terroråd har inneburit att mänskliga rättigheter allvarligt kränks, i synnerhet i USA och Storbritannien. Ryssland och Kina har tagit detta till förevändning att ostört genomföra oerhörda övergrepp mot dessa rättigheter i Tjetjenien respektive mot den uiguriska folkgruppen. USA:s krigföring i Irak och Afghanistan bidrar till nya flyktingströmmar och samtidigt som det utbredda våldet i dessa länder hindrar flyktingar från att återvända. En sorglig paradox i sammanhanget är

att USA tidigare stött Saddam Hussein och att talibanerna varit USA:s förtrogna allierade.

Det görs ofta, också bland ledande politiker som borde veta bättre, gällande att flertalet asylsökande inte har några verkliga asylskäl utan att det snarare är fråga om en ekonomisk och social migration, människor söker sig en bättre framtid i Sverige. Men den som hävdar något sådant bör studera närmare från vilka länder de asylsökande kommer. Det kan då konstateras att nästan alla kommer från länder där det antingen pågår krig, väpnad konflikt eller grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Det finns ingen som helst koppling mellan ursprungsländers fattigdom och ett migrationstryck mot Sverige. Däremot finns ett tydligt samband mellan Lundin Petroleums verksamhet i Sudan och den regimens ekonomiska möjligheter att bedriva folk-mordspolitik.

Ett annat argument som ofta anförs är att det är så få "riktiga flyktingar" bland dem som söker asyl i Sverige, närmare bestämt var det bara 1,2 % som fick flyktingstatus 2004. Det kan vara intressant att i detta avseende göra en jämförelse med några andra rika industriländer. År 2004 fick i Kanada 45,5 % flyktingstatus, i USA 33,2 %, i Belgien 30,3 %, i Storbritannien 4,4 % och i Danmark 4,9 %. Det finns inga som helst skäl att tro att de som söker asyl i Sverige generellt åberopar svagare skäl än asylsökande i de uppräknade länderna. Förklaringen är helt enkelt att Sverige i praktiken upphört att tillämpa Genèvekonventionen.

Ett lands asylpolitik fungerar som ett lackmustest för dess inställning till försvaret av mänskliga rättigheter. Om inte de människors mänskliga rättigheter respekteras som har minst möjligheter och resurser att föra sin talan kommer andra grupper rättigheter att angripas längre fram. Därför är det av största vikt att stärka svenska myndigheters respekt för asylrätten och Genèvekonventionen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Sveriges medlemskap i IOM

The International Organisation for Migration (IOM) grundades 1951 på initiativ av USA. Organisationen, vars namn först var Inter-Governmental Committee on Migration in Europe, har i motsats till FN:s flyktingkommissariat (UNHCR) inte sin grund i internationell rätt och internationella överenskommelser, utan är en medlemsorganisation och svarar enbart inför medlemsstaterna. Sedan 1989 har organisationen förvandlats till en transnationell organisation för global styrning av migration utifrån ekonomiska utgångspunkter.

IOM har nu 19 regionala kontor och över 100 fältkontor. Organisationen är verksam i hela världen. Bara under år 2000 bidrog IOM till att 450 000 människor migrerade. Stora destinationsmål var Kosovo, norra Irak och Sierra Leone. Tonvikten ligger på avvisning av oönskade invandrare. Från Tyskland flög man ut 75 000 asylsökande som fått avslag på sin ansökan. För detta

Fel! Okänt namn på

ändamål har man förhandlat fram rabatter på biljettpiserna på 60 % med många flygbolag. IOM bedriver på detta sätt en lönande affärsverksamhet och har kallats "världens största människosmugglare".

Genom Sveriges medlemskap i IOM utför organisationen transporter av kvotflyktingar till Sverige, men också transporter av s.k. frivilliga återvändande. Ett exempel gäller verkställighet av avvisningar till den autonoma zonen i norra Irak, som genomfördes före kriget. Ett stort projekt som Sverige stödjer gäller människohandel på västra Balkan. Ett sådant projekt är naturligtvis oerhört känsligt. Risken är ju stor att genuina flyktingar hindras från att fly om det genomförs med personal som saknar tillräckliga kunskaper om internationell rätt.

4.1 IOM:s roll i program som går ut på att hindra människor att fly

Human Rights Watch, International Catholic Migration Committee och World Council of Churches har givit uttryck för sin oro över IOM:s aktiva deltagande i arbetet att borda och stoppa fartyg med asylsökande som passagerare, ofta i situationer där FN:s flyktingkommissariat inte är närvarande. Organisationerna framhåller att IOM varken har mandat eller expertis för att identifiera och ge skydd åt dem som är i behov av internationellt skydd. Det finns inte tillräckliga garantier för att flyktingar i behov av skydd skall kunna få kontakt med flyktingkommissariatet eller tillgång till en godtagbar asylprocedur.

IOM har organiserat återvändande till Afghanistan som tveklöst ägt rum för tidigt med hänsyn till förhållandena både ur säkerhetssynpunkt och vad beträffar den materiella situationen. Också beträffande tidigare återvändande till norra Irak har IOM agerat på ett icke försvarbart sätt. IOM har vid dessa tillfällen agerat bakom UNHCR:s rygg. UNHCR, som är den FN-institution som skall vaka över att flyktingars skydd garanteras, har först i efterhand fått information om dessa IOM-projekt.

Jesuit Refugee Service (JRS) har riktat stark kritik mot IOM för organisationens sätt att behandla de 2,5 miljonerna burmesiska migrerande arbetstarna i Thailand. IOM har redan medverkat till ett registreringsförfarande som lett till en månatlig deportering av upp till 66 000 personer, något som orsakat kritik från MR-organisationer. JRC pekar på att IOM inte bryr sig om vad som händer med de återvändande, så snart de passerat gränsen.

Amnesty International och Human Rights Watch anser att IOM inte borde vara ett alternativ för stater som vill undvika sina förpliktelser beträffande mänskliga rättigheter. De båda MR-organisationerna påminner IOM:s medlemsstater:

När de kommer till rådsmötena kan medlemsstaterna inte lämna sina andra förpliktelser vid dörren, såsom det internationella ansvaret att skydda migranter, flyktingars och asylsökandes mänskliga rättigheter.

Fel! Okänt namn på

Den Romska Nationella Kongressen (RNC) i Tyskland, som direkt berörs av IOM:s verksamhet säger om IOM:

Organisationen är känd som en springpojke, som i årtal har handhaft deporteringen av romer och sinti, s.k. återvändande som inte kan genomföras av enskilda stater, ett smutsigt arbete i skuggan, i ett utrymme utanför lagen. Den är en legoknektorganisation.

RNC anklagar också IOM för att kringgå de europeiska dataskyddsreglerna och utbyta information med stater som RNC anser utöva förföljelse.

4.2 IOM:s administration och förvaltning av lägren för asylsökande på Nauru och Manus Island, Papua Nya Guinea

Den respekterade människorättsorganisationen Human Rights Watch har i en rapport publicerad 2002 riktat utomordentligt hård kritik mot Australiens regering för att man hindrar asylsökande att nå landets territorium för att där söka asyl. I stället tvingar man, i strid med internationell rätt, fartyg med asylsökande ombord att vända och gå till Indonesien eller andra stater där inget effektivt skydd ges till flyktingar. Man kritiserar också Australien för att behandla de asylsökande som tvingas vända på ett godtyckligt och inhumant sätt, och för att utsätta dem för godtyckliga frihetsberövanden. Human Rights Watch uppmanar med anledning av detta IOM att upphöra med sin administration och förvaltning av läger som Nauru och Manus Island, Papua Nya Guinea. Asylsökande från fartyg som bordats och hindrats från att nå Australien hålls där godtyckligt fängslade under förhållanden som strider mot internationella regler. Human Rights Watch kräver också att IOM i fortsättningen skall avstå från att göra inbrytningar i FN:s flyktingkommissariats mandat. IOM bör vidare avstå från förvaltande uppgifter avseende stora grupper asylsökande som inte erhållit effektivt skydd. Vidare kräver organisationen att IOM skall upprätta genomskinliga regler och riktlinjer för sina fältkontor med grund i mänskliga rättigheter när det gäller mottagande av och hjälp till asylsökande och flyktingar. Human Rights Watch gav IOM ytterligare ett antal rekommendationer för att uppnå acceptabla förhållanden i organisationens verksamhet.

4.3 IOM:s gränskontrollunderrättelseverksamhet

IOM strävar efter att upptäcka och kartlägga migrationsvägar och migrationsmönster för att ge råd till regeringar och träna gränsbevakningsstyrkor i användandet av ny teknologi. IOM ansvarar för pilotprojekt för att bistå EU:s grannländer att anpassa sig till EU:s krav. Organisationen har arrangerat resor till gränsen mellan USA och Mexico för ukrainska immigrationstjänstemän för att de skulle lära sig om stängsel, löpgravar och avancerad teknisk utrustning för att fänga ”illegala” invandrare. Ofta beskriver IOM syftet med sina

Fel! Okänt namn på

projekt vara att stoppa trafficking av kvinnor, men huvudsyftet är att hindra migration till väst.

4.4 IOM och s.k. frivilligt återvändande

IOM påstår sig endast medverka vid frivilligt återvändande, men ofta är detta återvändande bara skenbart frivilligt eftersom asylsökande som fått avslag berövats allt stöd och i sin nöd är tillräckligt desperata för att underteckna en överenskommelse om återvändande. Norra Irak, Kosovo, Angola, Afghanistan, Sierra Leone – listan över destinationsländer väcker tvivel om frivilligheten i återvändandet.

4.5 Amnesty International och Human Rights Watch's gemensamma uttalande om IOM

Amnesty International och Human Rights Watch gjorde ett gemensamt uttalande om IOM i samband med IOM:s styrande råds möte i december 2002. Organisationerna uttryckte, bl.a. oro över följande förhållanden:

Vi är särskilt oroade över att IOM:s arbete i vissa sammanhang har en negativ effekt på migranters, flyktingars och asylsökandes grundläggande mänskliga rättigheter inklusive rätten att inte bli utsatt för godtyckliga frihetsberövanden och den grundläggande rätten att söka asyl.

IOM:s styrande råd måste kräva att IOM avstår från att eller omedelbart upphör att engagera sig i någon som helst aktivitet som har effekten, antingen direkt eller indirekt, att obstruera mot migranters, flyktingars och asylsökandes åtnjutande av grundläggande mänskliga rättigheter.

Amnesty International och Human Rights Watch rekommenderar att IOM skall avstå från att ta en ledande roll i situationer som faller under ett skyddsmandat eller andra internationella organisationer som FN:s flyktingkommissariat.

Amnesty International och Human Rights Watch är också angelägna om att IOM inte skall tillhandahålla en alternativ institution för stater som vill undvika sina förpliktelser när det gäller mänskliga rättigheter eller där FN:s flyktingkommissariat har avböjt att engagera sig i en viss situation på grund av att man ser allvarliga problem eller faror. Även med de bästa motiv kan IOM:s engagemang i sådana situationer leda till att man mot sin vilja underlättar övergrepp och skadar migranter, flyktingar och asylsökande. IOM:s närvaro borde inte få förlänga en ohållbar politik och praktik från stater som själva underlåter att följa internationella regler om mänskliga rättigheter. Sådan politik handlar om vissa gränskontrolls- och avskräckningsåtgärder, godtyckliga och olagliga frihetsberövanden och uppmuntrande av för tidigt återvändande till ursprungsländer. I sådana fall bör det krävas av staterna att de handlar i eget namn och att de hålls direkt ansvariga för sitt handlande.

Human Rights Watch gjorde ett 18-sidigt skriftligt uttalande inför IOM:s rådsmöte den 18–21 november 2003. Man tog bl.a. upp det förhållandet att organisationen hävdar att dess återvändandearbete grundas på säkerhet och värdighet och enbart på frivillighet, men att det saknas både externa och interna mekanismer för utvärdering av om det sker under omänskliga förhållanden eller tvång eller om förhållandena i vissa länder verkligen är tillräckligt säkra för att tillåta återvändande. Human Rights Watch pekar på exempel där IOM organiserat återvändande trots att förhållanden i destinationslandet inte var säkra. Man tar också upp oroande rapporter om irakiska asylsökande som fått avslag på sina ansökningar och sedan skrivit på ”frivilliga” överenskommelser med IOM att återvända eftersom de inte haft något annat val. Från Jordanien hade organisationen dokumentation om hur IOM skickat stora grupper flyktingar från Somalia och Sudan som levit i Irak till deras hemländer inom 72 timmar från att de ankommit till Jordanien. Detta trots att det förelegat stor risk för att de skulle utsättas för förföljelse i hemlandet.

I Belgien har det blivit känt att asylsökande som fått avslag på sin ansökan ställts inför valet att återvända ”frivilligt” i IOM:s regi eller verkställas tvångsvis med poliseskort.

Human Rights Watch underströk i rapporten sin fortsatta oro över att IOM medverkar i Australiens ”Pacific solution” för att bekämpa ”illegal” invandring. IOM administrerar läger där de asylsökande hålls godtyckligt frihetsberövade utan möjlighet till överklagande eller advokathjälp.

Human Rights Watch hänvisade även till den mycket kritiska utvärdering SIDA gjort av IOM:s verksamhet med återvändande för traffickingoffer till västra Balkan.

Även Amnesty International gjorde ett skriftligt uttalande inför rådsmötet där organisationen gav uttryck för oro över IOM:s negativa inverkan på flyktingars rättigheter.

Man kan också fråga sig om det finns tillräckliga garantier mot att medlemsavgiften till IOM också används till mutor i samband med verkställighet av avvísningar.

Mot bakgrund av dessa synnerligen allvarliga och bestående missförhållanden i IOM:s verksamhet bör Sverige avsluta sitt medlemskap i organisationen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Utvecklingen i den Europeiska unionen

I Amsterdamfördraget överfördes flyktingpolitiken från det mellanstatliga samarbetet i tredje pelaren till överstatligheten i första pelaren. Samtidigt beslutades att EU-länderna inom fem år skulle enas om gemensamma minimivåer. Vänsterpartiet var motståndare och starkt kritiska till överförandet. Samtidigt garanterades från den svenska regeringen och riksdagen att Sverige även i fortsättningen skulle föra en human och solidarisk flyktingpolitik och att Sverige i EU skulle verka för att en sådan politik skulle föras. Vi har nu haft möjlighet att följa arbetet med harmoniseringen av flyktingpolitiken

Fel! Okänt namn på

under de år som den pågått. Vad vi kan se är att EU ägnar sig åt att bygga murarna runt Fästning Europa allt högre – i stället för att genom mellanstatligt samarbete ta ansvar för de flyktingar som söker skydd undan förföljelse. I stället för att använda sig av den vetorätt som varje regering har, har den svenska regeringen ägnat sig åt till att medverka till att sätta Genèvekonventionen ur spel genom t.ex. transportörsansvaret och genom att acceptera att asylansökningar från EU-medborgare skall anses uppenbart ogrundade. De direktiv som antas inom unionen är minimidirektiv vilket innebär att medlemsstaterna, om de har mer generösa bestämmelser, kan bibehålla dem. Det står också medlemsstaterna fritt att upprätta mer generösa bestämmelser. Denna möjlighet har den svenska regeringen i det stora hela inte utnyttjat.

Vänsterpartiet är fortsatt starkt kritiskt till EU:s flyktingpolitik eftersom den är uppenbart inhuman och mycket restriktiv. Vi är också fortsatt starkt kritiska till regeringens flyktingpolitik. Vi varnade för att ett system med minimiregler skulle innebära en dragning mot en harmonisering nedåt i riktning mot den sämsta tillåtna nivån på rättssäkerhet och behandling. Regeringen påstod motsatsen och att vi hade fel. I dag kan vi – med sorg – konstatera att vi hade rätt och regeringen fel. I följande avsnitt specificerar vi vår kritik både vad gäller det överstatliga samarbetet och den svenska flyktingpolitiken.

5.1 Hoten mot de mänskliga rättigheterna, i synnerhet asylrätten, från kampen mot terrorismen

De flesta direktivförslag från EU-kommissionen, som i sitt ursprungliga skick syftade till att tillförsäkra asylsökande och immigranter minimirättigheter, har efter en under årtal utdragen behandling av Rådet och dess arbetsgrupper blivit tömda på nästan allt positivt innehåll. Däremot har man snabbt kunnat enas om genomförande av repressiva åtgärder riktade mot flyktingar och invandring från tredje land. Det gäller förstärkta gränskontroller vid EU:s yttre gränser, hårda krav riktade mot de nya medlemsstaterna för att förhindra att flyktingar tar sig in i EU via dessa, steg mot en gemensam gränspolis för EU, hot mot tredje länder för att tvinga dessa att ta emot, inte bara egna medborgare, utan även medborgare i andra stater. Denna utveckling visar med all önskvärd tydlighet det problematiska och olämpliga i att göra asylnpolitiken till föremål för överstatliga beslut inom EU.

Vänsterpartiets kritik mot EU:s flyktingpolitik grundar sig såväl på den restriktivitet som blivit kännetecknande för innehållet som det faktum att dessa frågor beslutas på överstatlig nivå inom EU.

Storbritanniens premiärminister Tony Blair har gått så långt att han offentligt framfört som ett alternativ att frånträda Genèvekonventionen om detta visar sig vara den enda möjligheten att minska antalet asylsökande. Under våren 2003 försökte Storbritannien att i EU få stöd för tanken att upprätta mottagningsområden för asylsökande i närheten av ursprungsländerna och dessutom upprätta särskilda transitläger i länder som Albanien, Ryssland och Turkiet. Avsikten var att asylsökande vid ankomsten till Storbritannien utan någon som helst utredning i sak skulle sändas till ett s.k. transitläger för att

där få sin ansökan prövad. Även FN:s flyktingkommissariat hade tyvärr, i en missriktad iver att vara flyktingfientliga regeringar till lags, lagt fram ett liknande förslag. Expertis på internationell rätt framhöll att en sådan ordning skulle utgöra brott mot internationell rätt. Också EU-parlamentet har motsatt sig att flytta ut ansvaret för asylsökande utanför EU:s gränser.

Sverige bör fortsätta att kraftfullt tillbakavisa förslag som i likhet med det brittiska förslaget syftar till att förlägga asylprövningsförfarandet utanför EU beträffande människor som rest in i EU för att söka asyl. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.2 Rådskonventionen den 28 juni 2001 om transportörsansvar

Tyvärr har regeringen under den franska ordförandeskapsperioden godtagit direktivförslaget om ett skärpt transportörsansvar, trots att man haft möjlighet att lägga ett veto mot detta generalangrepp på Genèvekonventionen och asylrätten. Direktivet har både till syfte och effekt att kortsluta rätten till asyl och göra Genèvekonventionen oanvändbar. Det utgör ett grovt angrepp på den mänskliga rättigheten att söka och åtnjuta asyl, som finns upptagen i artikel 14 i FN:s Allmänna Förklaring om de Mänskliga Rättigheterna. Transportörsansvar innebär i praktiken att myndighetsutövning läggs ut på privata rättssubjekt, vilka självfallet har vinstsyftet som främsta ledstjärna. SAS har i sitt remissvar över departementspromemorian Transportörsansvaret i utlänningslagen (Ds 2001:74) bl.a. yttrat följande:

I och med att SAS har rätt att neka ombordstigning på grund av att inre-sehandlingarna (inte själva flygbiljetten) inte är i ordning kan passagerarna sägas stå i ett slags beroendeförhållande till transportören. Därför är transportörens kontroll att likställa med myndighetsutövning och därmed i strid med regeringsformen.

Vänsterpartiet delar den uppfattningen.

Transportörsansvaret har också som oundviklig följd att transportföretagen inför rasprofilering av sina passagerarkontroller. Detta är fullständigt oacceptabelt och försvårar en effektiv kamp mot främlingsfientlighet och rasism.

Riksdagens majoritet, bestående av socialdemokrater och moderater, har beklagligtvis våren 2004 godkänt regeringens proposition om genomförande av direktivet om transportörsansvar i svensk rätt. Den rimliga ståndpunkten hade varit att vägra införa direktivet med hänvisning till att det står i strid med Sveriges åtaganden i enlighet med 1951 års Genèvekonvention och hävda den ståndpunkten vid ett eventuellt rättsligt förfarande mot Sverige vid EG-domstolen.

Vänsterpartiet anser att regeringen omedelbart bör påkalla nya förhandlingar om direktivet om transportörsansvar och därvid verka för att alla bestämmelser i direktivet som sätter asylrätten ur spel eller leder till diskriminering grundad på hudfärg eller etniskt ursprung tas bort. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

5.3 Rådskdirektiv och rambeslut om straff för den som underlättar icke auktoriserad inresa, eller icke auktoriserad vistelse i medlemsstat

Hösten 2002 antogs direktivet och rambeslutet om straff för den som underlättar inresa eller vistelse i medlemsstat som inte är auktoriserad. I direktivet finns en rätt, men inte en skyldighet, för medlemsstaterna att från straffbarhet undanta den som "underlättar" inresan eller vistelsen av humanitära skäl. Vänsterpartiet framförde redan 2002 i en motion att en sådan "humanitär klausul" var helt otillräcklig eftersom bevisbördan för att det varit fråga om humanitära motiv läggs på "underlättaren". Vidare påpekades i motionen att det var fullständigt orimligt att låta varje medlemsstat avgöra om den humanitära klausulen skulle införas, något som skulle leda till en tävlan om att bygga högre murar mot flyktingarna.

Nu har direktivet genomförts i svensk rätt genom att riksdagen våren 2004 antagit proposition 2003/04:35 Människosmuggling och tidsbegränsat uppehållstillstånd för målsägande. Vänsterpartiet reserverade sig och yrkade att regeringen skulle kräva omförhandlingar om direktivet och rambeslutet för att eliminera de inslag som försvårar för dem som är i behov av asyl.

Behovet att omförhandla direktivet och rambeslutet med den angivna inriktningen kvarstår med oförändrad styrka och regeringen bör därför påkalla sådana förhandlingar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.4 Handlingsprogram för att bekämpa illegal invandring

I februari 2002 antog Rådet en handlingsplan för att bekämpa illegal invandring. I planen ges högsta prioritet för åtgärder syftande till att täppa igen återstående sprickor i murarna runt Fästning Europa. Bortsett från en generell hänvisning till internationella åtaganden om att ge skydd, saknas varje tanke på att det finns asylsökande och flyktingar bland dem som gör irreguljära förflyttningar, smugglas eller är utsatta för människohandel.

Andra åtgärder som man enats om avser t.ex. riktlinjer för den yttre gränskontrollen och slutande av återtagandavtal med tredje länder som Ryssland, Marocko, Pakistan, Macao, Sri Lanka samt Armenien. Relationerna mellan EU och tredje länder förgiftas successivt av uppgifter om dålig behandling av tredjelandsmedborgare av immigrationsmyndigheterna i EU-länder. Det finns en frestelse för migrationsministrarna att undvika denna fråga genom att göra myndigheterna i hemländerna till medbrottslingar i den förödmjukande behandlingen av deras medborgare. Detta sker främst genom EU:s insisterande på att sluta återtagandavtal med tredjeländer genom vilka dessas myndigheter anlitas som agenter för EU-länderna när det gäller utvisning av deras medborgare från EU-länder och för att utföra kontroller för att hindra sina medborgare att utnyttja den grundläggande mänskliga rättigheten att lämna sitt land.

Denna politik med krav på återtagandeaftal har hittills inte haft någon märkbar effekt på effektiviteten i verkställandet av utvisningar från EU-länder. Men politiken medför stora risker för EU internationellt. Detta på grund av att politiken kan få till effekt att sänka förtroendet för tredjeländernas regeringar i deras egna medborgares ögon. Deras medborgare ser sina regeringar som handlande i EU-ländernas intresse tvärtemot skyldigheten att skydda sina medborgare mot godtycklig behandling av andra länders regeringar. Politiken ställer också i blyxtbelysning svagheten hos regeringarna i fattiga och instabila länder gentemot EU:s styrka. De regeringar som är snabbast att sluta återtagandeaftal är ofta samma regeringar som är i starkast behov av förstärkt legitimitet hos sin egen befolkning. I stället för att bistå dessa länder i processen att vinna sina befolkningars förtroende genom att förstärka rättsstaten, skyddet för mänskliga rättigheter och utvecklingen av fungerande ekonomier blir EU medskyldigt till att förstöra deras ledares legitimitet genom att tvinga dem till att acceptera och medverka i att förödmjuka sina medborgare. En förändring av denna politik måste ges högsta prioritet. Migrationsrättsområdet på EU-nivå kan förstärka eller förgifta EU:s internationella rykte och möjligheter att delta som en respekterad aktör i den internationella gemenskapen. Utan att ägna en större uppmärksamhet både åt de åtgärder som beslutas på detta område och deras konsekvenser på ett vidare plan riskerar EU att undergräva sin egen politik, inte minst säkerhetspolitik.

Därtill kommer bl.a. Rådets slutsatser om åtgärder mot olaglig invandring sjövägen, samarbete med tredje land för att bekämpa olaglig invandring, samarbete med USA kring visering, återtagande, flygplatskontroller etc. samt ständiga förändringar och tillägg till Schengenkonventionen. I stort sett allt som EU beslutat om på asyl- och immigrationsområdet, med den europeiska flyktingfonden och direktivet om tillfälligt skydd vid massflykt som undantag, har utgjort byggstenar i projektet Fästning Europa.

Regeringen bör i EU ta initiativ till att EU:s politik beträffande återtagandeaftal förändras på ett sådant sätt att de följder som angivits ovan i fortsättningen undviks. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen bör använda sin vetorätt mot ytterligare repressiva förslag på detta politikområde innan nya och förändrade direktiv som syftar till att garantera vissa miniminivåer för skyddsregler och mottagningsvillkor har antagits. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.5 Förordningen om kriterier för fastställande av vilken stat som är skyldig att pröva en asylansökan

I februari 2003 antogs den förordning som ersätter Dublinkonventionen. Den innebär att alla grundprinciper i Dublinkonventionen med dess stötande och inhumana konsekvenser blir kvar. Huvudregeln om att asylansökan skall göras i det första EU-land den sökande rest in i leder självfallet till att flyktingarna koncentreras till de länder som gränsar mot områden varifrån många flyktingar kommer. Det är länderna i norra delen av EU som påtvingat EU:s medlemmar vid Medelhavet principen för att uppnå en koncentration av flyk-

Fel! Okänt namn på

tingarna i dessa länder och i görligaste mån motverka etnisk mångfald i Nordeuropa. Förordningen motverkar alltså en någorlunda jämn fördelning av flyktingar i olika EU-länder och koncentrerar dem till frontstaterna. Det får som självklar logisk konsekvens att dessa som motåtgärd söker göra sina gränser så ogenomträngliga som möjligt, där bl.a. Junilistans partigruppkamrater i Europaparlamentet Lega Nord krävt att Italien skall låta marinen sänka flyktingfartyg på väg mot den italienska kusten. Sverige har här medverkat till att ytterligare en viktig del av Fästning Europa kommit på plats.

Den enda rimliga principen för att avgöra vilket land som skall handlägga en asylansökan är att låta den asylsökande själv fatta beslutet. Det skulle också spara stora belopp för skattebetalarna i EU-länderna eftersom de s.k. Dublinförfrågningarna länderna emellan är synnerligen tidsödande och kostsamma samtidigt som de förlänger handläggningstiderna på ett orimligt sätt.

Den svenska regeringen bör ta initiativ till en översyn av förordningen med syfte att fördelningskriteriet för de asylsökande skall vara dessas egna val. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.6 Familjeåterföreningsdirektivet

Familjeåterföreningsdirektivet, i den form det ursprungligen hade när EU-kommissionen lämnade det ifrån sig var tämligen balanserat och innehöll ett flertal regler som skulle ha inneburit förbättringar för många familjer. Efter ett antal förhandlingsomgångar i Rådet och dess arbetsgrupper har så många försämrings gjorts att all återförening utöver kärnfamiljen är frivillig för medlemsstaterna. Enligt Immigration Law Practitioners' Association (ILPA) innehåller direktivet så få rättigheter att det strider mot de principer som fastslogs vid Europeiska rådets möte i Tammerfors 1999, dvs. att tredjelandsmedborgarnas rättigheter skall göras så lika som möjligt med EU-medborgarnas rättigheter. ILPA anser också att direktivet på flera punkter strider mot skyddet av rätten till familjeliv i artikel 8 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter.

Regeringen bör snarast i EU ta initiativ till en omförhandling av familjeåterföreningsdirektivet för att nivån på rättigheter skall bringas i överensstämmelse med vad Europeiska rådet beslutade i Tammerfors och artikel 8 i Europakonventionen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.7 Rådskrav om miniminormer för när medborgare och statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd (skyddsgrundsdirektivet)

Skyddsgrundsdirektivet antogs den 30 april 2004. Direktivförslaget hade efter långa förhandlingar omsorgsfullt rensats på det mesta som skulle kunna innebära ett förbättrat rättsskydd för flyktingar och andra skyddsbehövande. FN:s flyktingkommissariat tvingades t.o.m. gå ut med en offentlig deklARATION att

Fel! Okänt namn på

det vore bättre att skyddsgrunds- och asylprocedurdirektiven inte antogs framför att de drevs igenom i sin nuvarande utformning.

Regeringen borde – som Vänsterpartiet föreslog i sin flyktingpolitiska motion hösten 2003 – ha inlagt sitt veto mot direktivförslaget. Detta så mycket mer som förslaget dömts ut både av UNHCR och så gott som samtliga NGO:er (engelska: Non governmental organizations, dvs. icke statliga organisationer) som arbetar med mänskliga rättigheter och försvaret av asylrätten. Det är djupt beklagligt att regeringen saknat vilja och förmåga att hävda riksdagsbeslutet när Sverige blev medlem av EU, att Sverige kraftfullt skulle verka i EU för en human och solidarisk flyktingpolitik.

Här är några exempel på innehållet i direktivet:

- Skrivningen om rätt till flyktingstatus grundad på förföljelse på grund av genus eller sexuell läggning har försvagats intill meningslöshet.
- Flyktingens familjemedlemmar får inte flyktingstatus.
- Flyktingar får ges tidsbegränsade uppehållstillstånd på tre år, som kan förnyas.
- Den som fått subsidiärt skydd får ges ett ettårigt tillstånd och får under ett års tid diskrimineras på arbetsmarknaden till förmån för EU-medborgare.
- När det gäller ensamkommande flyktingbarn ges inga bindande regler om att syskon skall hållas samman, det skall bara ske ”så långt som möjligt”.
- Exkludering från flyktingstatus får göras på synnerligen godtyckliga grunder.
- Om skydd skall ges vid förföljelse från icke statlig förföljare måste det bevisas att staten eller internationella organisationer inte kan ge skydd.
- Rådet skall ge ledning om internationella organisationer kan anses ge skydd eller inte.
- Det skall inte gälla någon presumtion mot inre flyktalternativ när staten står för förföljelsen.
- Definitionen av grunden för subsidiärt skydd har gjorts extremt snäv.

EU:s regler om visum, transportörsansvar, kampen mot olaglig invandring och de nya direktiven på asylområdet ökar svårigheterna för asylsökande att få skydd i Europa. Två åtgärder måste omgående vidtas för att vända denna utveckling. För det första måste en EU-studie genomföras av konsekvenserna av alla rättsakterna på asyl- och gränskontrollområdet för möjligheterna att få tillträde till asylproceduren. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. För det andra krävs att en ny rättsakt antas som garanterar rätten till skydd och tillträdet till EU-territorium för att få tillgång till en procedur för bedömning av skyddsbehov. För att uppfylla målen från Tammerfors måste EU:s fokus inom området gränskontroll, invandring och asyl förflyttas mot tillgång till skydd inom EU och bort från byggande av murar runt EU. Regeringen bör i EU ta initiativ till denna studie och denna nya rättsakt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

5.8 Rådskdirektiv om miniminormer för medlemsstaters förfaranden för att bevilja eller återkalla flyktingstatus

Detta rådskdirektiv som antogs vid rådsmötet 19 november 2004 har också rensats på i stort sett allt som skulle kunna bidra till rättssäkerhet i förfarandet. FN:s flyktingkommissariat har också beträffande detta direktiv offentligt uttryckt sin oro över att rättssäkert asylförfarande skulle undergrävas om det antas och förklarar att det vore bättre att inte anta något direktiv alls än att direktivet antogs i nuvarande form. Rådet tog dock inte någon hänsyn till dessa invändningar.

Direktivet innebär bl.a.:

- Förfarandet för att besluta om subsidiärt skydd omfattas inte. Detta är högst olämpligt och borde i sig ha varit en tillräcklig grund för att stoppa direktivet.
- Rätten för den asylsökande att bli informerad om förfarandet på ett språk han/hon förstår har strukits.
- Rätten till personlig intervju för den asylsökande har starkt begränsats i förhållande till EU-kommissionens förslag.
- Kravet att intervjun skall ske på ett språk som den asylsökande förstår har tagits bort.
- Rätten till juridiskt biträde är oerhört begränsad.
- Möjligheterna att hålla asylsökande inlåsta i förvar är nästan obegränsade.
- En asylansökan skall få behandlas som uppenbart ogrundad på nästan vilka grunder som helst, t.ex. att prövningsmyndigheten inte anser att en välgrundad fruktan för förföljelse i enlighet med skyddsgrundsdirektivet föreligger. Detta betyder att i praktiken kan alla ärenden handläggas som uppenbart ogrundade utan att det kommer i konflikt med direktivet.
- Rätt saknas att kvarstanna i landet under överklagandeförfarandet eftersom undantagen är så många att det i praktiken blivit huvudregeln. Detta kommer ofrånkomligen leda till systematiska brott mot rätten till effektivt rättsmedel i enlighet med artikel 13 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter.
- Ett ytterst märkligt förhållande är att direktivet – trots att det är fråga om ett s.k. minimidirektiv som tillåter medlemsstaterna att medge bättre rättigheter än direktivet – innehåller krav på att alla medlemsstater måste tillämpa en gemensam EU-lista över s.k. säkra ursprungsländer. Det är känt att listor över s.k. säkra länder är ett effektivt sätt att förstöra ett rättssäkert asylförfarande.

Immigration Law Practitioners Association (ILPA) har i en kommentar till direktivets antagande sagt att man bedömer att många av direktivets bestämmelser kommer att leda till kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter. Enligt ILPA vore enda möjligheten att undvika ett stort antal rättsliga tvister med anledning av direktivet att upphäva direktivet i sin helhet. Man bedömer det som troligt att Europaparlamentet kommer att angripa direktivet genom en talan i domstolen.

Asylprocedurdirektivet måste snarast omförhandlas för att bringas i överensstämmelse med medlemsstaternas åtaganden i grundläggande MR-konventioner. Regeringen bör snarast ta initiativ till en sådan omförhandling. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det föreligger vidare ett trängande behov av ett nytt direktiv som ger fulla rättsliga garantier och rätt till överklagande för tredjelandsmedborgares status i EU. Den nederländska Standing Committee of Experts in International Immigration, Refugee and Criminal Law har i mars 2003 presenterat ett direktivförslag om minimigarantier för individuell frihet, säkerhet och rättvisa i fråga om beslut som gäller personers rörlighet. Regeringen bör i EU ta initiativ till att detta förslag tas upp till behandling av berörda EU-institutioner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Den svenska utlänningslagstiftningen

6.1 Anhöriginvandringen

Denna fråga som Vänsterpartiet tillmäter mycket stor vikt behandlas i en separat motion.

Anhörigkommitténs förslag om förbättrade möjligheter till familjeåterförening måste snarast förverkligas, dock utan införande av försörjningsansvar.

6.2 Uppehållstillstånd efter inresa

En lagändring beträffande förutsättningarna att bifalla en ansökan om uppehållstillstånd som görs efter inresan, som trädde i kraft 2000, innebar följande: om utläningen har stark anknytning till en person bosatt i landet och det inte skäligen kan begäras att utläningen återvänder till ett annat land för att inte ansökan där, får den bifallas trots att den gjorts efter inresa till Sverige. Avsikten med lagändringen var att öka möjligheterna till bifall på en ansökan gjord efter inresan, men Utlänningsnämnden har tillämpat bestämmelsen så att den tvärtom inneburit minskade möjligheter till bifall. Konsekvensen har blivit djupt inhumana beslut som leder till svåra tragedier.

Det är därför nödvändigt att regeringen lägger fram förslag om lagändring för att undantag från huvudregeln skall kunna göras när utläningen har barn i Sverige eller kvinnan i förhållandet väntar barn eller sökanden med all sannolikhet skulle få sin ansökan beviljad. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

6.3 Utländska kvinnors stryktålighet – en översyn av 2 kap. 4 § utlänningslagen

Sedan årtionden har många människor upprörts över att utländska kvinnor som misshandlats av sin man under den tvååriga provotiden för permanent uppehållstillstånd, oftast blivit utvisade från Sverige om de brutit upp från förhållandet. Denna rättstillämpning har fått stötande konsekvenser, t.ex. att många kvinnor sett sig tvingade att stanna kvar i förhållanden trots misshandel från mannens sida, eftersom en utvisning skulle leda till fruktansvärda konsekvenser för dem i hemlandet. Den starka kritiken, bl.a. i riksdagsmotioner och frågor från Vänsterpartiet i riksdagen till det ansvariga statsrådet, ledde till att regeringen i januari 2000 förelade riksdagen en proposition i ämnet. Tyvärr begränsade propositionen skyddet för kvinnan till fall när det varit fråga om våld eller för handlingar som innebär allvarlig kränkning. Vänsterpartiet påpekade i en reservation till utskottsbetänkandet att formuleringen kunde komma att få till följd att för hög grad av våld och allvarlig kränkning kunde komma att accepteras och att myndigheterna medgavs ett alltför stort tolkningsutrymme.

Det är uppenbart att regeringens försök att genom lagändring åstadkomma en rimligare rättstillämpning misslyckats.

Migrationsverket redovisade den 4 juli 2003 ett regeringsuppdrag att redogöra för praxis vid förlängning av uppehållstillstånd då ett förhållande upphört på grund av våld eller kränkning. Migrationsverket kan inte lämna några statistiska uppgifter, men uppskattar att man beviljat fortsatt uppehållstillstånd i 60–70 fall, och att man sannolikt givit avslag i ett större antal fall. Hos Utlänningsnämnden har endast 37 överklaganden kunnat identifieras, vilket är anmärkningsvärt eftersom överklagandefrekvensen är nära 100 %. I 13 av ärendena bifölls överklagandet, i resterande 24 fattades avslagsbeslut. Migrationsverket redovisar fem exempel på beslut i dessa ärenden. I det urvalet har 80 % beviljats fortsatt uppehållstillstånd, med andra ord en synnerligen skev presentation av praxis.

Vänsterpartiet anser att regeringen snarast bör förelägga riksdagen förslag om lagändring för att komma till rätta med de fortsatta missförhållandena med avvisningsbeslut av kvinnor som misshandlats eller kränkts under den tvååriga provotiden. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.4 Förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning

Den bestämmelse om skydd på grund av välgrundad fruktan för förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning som infördes i utlänningslagen 1997 har utsatts för skarp kritik av, bl.a. Vänsterpartiet. Det skulle ha varit en betydligt bättre lösning att bredda tolkningen av Genèvekonventionens flyktningbegrepp så att det också innefattar förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning.

Det är glädjande att det nu föreligger ett utredningsförslag om att utlänningslagens flyktingbegrepp skall utvidgas att omfatta även förföljelse på grund av kön i enlighet med det synsätt som Vänsterpartiet länge förespråkade. Men det är av avgörande betydelse att det i propositionen klargörs att vissa äldre rättsfall saknar relevans efter lagändringen. Hela syftet med den utvidgade tolkningen av konventionen skulle nämligen förfelas om återopade skäl av det slag redovisas i utredningens rättsfallsgenomgång klassificeras som humanitära skäl i den mån de över huvud taget anses berättiga till uppehållstillstånd. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det måste göras en omfattande satsning på utbildning av föredragande och beslutsfattare vid Migrationsverket inför ikraftträdandet av den nya lagregleringen. Det finns annars stor risk att den nya lagstiftningen får begränsat genomslag i rättstillämpningen. Så har varit fallet med Migrationsverkets riktlinjer för utredning och bedömning av kvinnors skyddsbehov. Sådana praktiska detaljer som att den sökande erbjuds välja ett kvinnligt offentligt biträde och att det i de fall där mannen inte känner till de övergrepp hustrun utsatts för inte får förekomma gemensamma beslut i ärendet måste alltid fungera. Enstaka missar beträffande sådana saker kan få förödande konsekvenser. Utbildningsprogrammet bör ta till vara och bygga på erfarenheter och utbildningsmaterial från föregångsländerna på området som Canada, USA, Storbritannien m.fl. Utbildningssatsningen måste nå alla asylutredare och beslutsfattare. En omfattande utbildningssatsning med anledning av det nya lagstiftningen angående förföljelse på grund av kön och sexuell läggning i enlighet med det anförda måste därför genomföras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är av största vikt att regeringen relativt snart efter att den nya lagregleringen trätt i kraft låter utvärdera tillämpningen av lagen för att konstatera om de avsedda förändringarna blivit verklighet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.5 S.k. språkanalyser

Dåvarande Statens Invandrarverks språksektion inledde 1993 en produktion av språkanalyser för att söka fastställa asylsökandes ursprungsländer. 12 år senare bedrivs verksamheten av två privata företag i Stockholm, som har lyckats med en framgångsrik exportlansering av produkten. Detta utan att låta sig hindras av en omfattande kritik mot metodens tillförlitlighet och avsaknaden av en seriös och trovärdig utvärdering av densamma. Anne Reath vid Centrum för tvåspråkighetsforskning vid Stockholms Universitet har i en artikel i *Language Assessment Quarterly* gjort en kritisk granskning av språkanalyserna, som numera används av immigrationsmyndigheterna i Australien, Österrike, Storbritannien, Nederländerna, Norge, Schweiz och Nya Zeeland liksom även av polismyndigheterna i Danmark och Finland.

Australiens motsvarighet till Utlänningsnämnden, The Refugee Review Tribunal (RRT) har publicerat rapporter on-line som påpekar att språk och dialekter inte är oföränderliga utan förändras över tiden och under korta tids-

Fel! Okänt namn på

perioder och att det kan vara farligt att förlita sig på språkanalyser när det gäller att bestämma en persons ursprungsland. I samma rapport hänvisades till sju ärenden där RRT kom fram till att de asylsökande kom från Afghanistan trots att en språkanalys kommit till motsatt resultat. I Nya Zeeland har The Refugee Status Appeals Authority (RSAA) riktat både generell kritik mot språkanalyserna och kritik i ett specifikt fall där en sådan analys använts. RSAA anlätade vetenskaplig expertis för att utvärdera språkanalysen. Expertisen dömde ut språkanalysen på en rad grunder och RSAA kom på grundval härav fram till att skälen att misstro språkanalysen var övertygande, och att språkanalysen inte hade något värde i ärendet.

I Australien, Nederländerna och Belgien har den akademiska forskningen ifrågasatt språkanalyserna. I Sverige har professorn i afrikanska språk Tore Jansson och professorn i tvåspråkighetsforskning Kenneth Hyltenstam förklarat att det är chockerande att Migrationsverket över huvud taget använder sig av språkanalyser.

I SVT:s dokumentärprogram ”Fortet Europa” ges starka indikationer på att åtminstone ett västafrikanskt land tar emot avvisade asylsökande oavsett nationalitet för ca 2 000 dollar per deporterad. I ett fall som refereras i programmet avvisades Peter Ekwiri från Sverige till Ghana på grundval av en språkanalys, trots att han påstod sig komma från Sudan. Resultatet blev att han tillbringa flera år i fängelser och förvar i Ghana, trots att han inte begått något brott och uppgav sig inte komma från landet.

I november 2002 skickades ett förslag till forskningsprojekt om språkanalyser till UD med rekommendation från professor Kenneth Hyltenstam vid Stockholms universitet. Regeringen ville dock inte då stödja projektet. Regeringen bör nu ta initiativ till att stödja ett sådant forskningsprojekt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.6 Illegal vistelse

I 8 kap. 12 § andra stycket utlänningslagen anges att en utlänning som avvisats skall lämna landet inom två veckor. Tvåveckorsfristen börjar löpa samma dag som Utlänningsnämnden fattar sitt beslut. Många gånger kan det dröja avsevärd tid innan Utlänningsnämnden skickar beslutet till den klagande. Inte sällan kan det gå mer än två veckor innan utlänningen får kännedom om beslutet. I alla händelser är tidsfristen så kort att det är helt omöjligt – också med god vilja – att ordna med utresan från Sverige inom denna frist. I andra fall, t.ex. för palestinier som tidigare vistats som gästarbetare i någon av Gulfstaterna, är det omöjligt att inom denna tidrymd ordna tillstånd att resa in i det land dit avvisningen skall ske. Ofta låter det sig över huvud taget inte göras.

Konsekvenserna av denna regel blir i nästan samtliga ärenden fullständigt orimliga. Utlänningen har ingen praktisk möjlighet att undvika att vistas ”illegalt” i Sverige. Denna illegala vistelse kommer sedan att hållas emot henne/honom vid varje framtida ansökan om uppehållstillstånd eller besöksvisum. Murbyggandet mot omvärlden håller successivt på att övergå till ett

utestängande av människor av annan etnicitet från Europa. Det angivna lagrummet måste ändras så att det av lagtexten klart framgår att utläningen alltid skall ha skäligt rådrum för att ordna förberedelserna för avresan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.7 Återreseförbud

Migrationsverket har enligt 4 kap. 14 § utlänningslagen möjlighet att samtidigt med avvisnings- eller utvisningsbeslut också besluta om förbud mot återresa till Sverige under viss tid. Som en följd av Sveriges deltagande i Schengensamarbetet kommer den som fått ett återreseförbud att föras in på spärlista i Schengens informationssystem. Detta innebär i praktiken ett förbud att resa i någon av Schengenstaterna. Regeringen fattade därför den 15 mars 2001 ett beslut med innebörd att återreseförbud i fortsättningen endast skulle förekomma i ärenden där sökanden agerat brottsligt eller svikligt. Sommaren 2005 har regeringen fattat ett nytt beslut som väsentligt utvidgar området för återreseförbud. I fortsättningen skall den som bedöms inte aktivt samarbeta för att styrka sin identitet meddelas återreseförbud i samband med avvisningsbeslut. Detta är något som kan äventyra både den asylsökandes och hans/hennes anhörigas säkerhet. Det kan vara mycket farligt för anhöriga i hemlandet att kontakta myndigheterna för att försöka få fram id-handlingar. Det är också helt naturligt att den asylsökande är rädd för att kontakta sitt hemlands ambassad. Den som drabbats av återreseförbud kommer i fortsättningen att under lång tid hindras från att söka asyl på grund av förföljelse som inträffat efter avvisningen. Det är därför nödvändigt att ändra utlänningslagen så att möjligheten att förena avvisnings- och utvisningsbeslut med återreseförbud begränsas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.8 Visumkrav som medel att utestänga flyktingar från Sverige och EU

Visumkrav riktade mot länder där det pågår krig eller omfattande kränkningar mot mänskliga rättigheter är en viktig del av EU:s utestängningspolitik mot flyktingar och andra skyddsbehövande.

Regeringen bör inom EU verka för att korta ned listan över visumpliktiga länder och för att visumkrav inte används för att stänga ute flyktingar och kortsluta Genèvekonventionen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.9 Praxis vid besöksvisum

Den praxis som Migrationsverket tillämpar beträffande besöksvisum innebär en betydligt restriktivare hållning mot sökande från länder från vilka det tidi-

Fel! Okänt namn på

gare varit vanligt med s.k. avhopp. Det är dock orimligt att straffa helt andra människor på grund av att landsmän som beviljats besöksvisum utnyttjat sin mänskliga rättighet att söka asyl. Det är i själva verket ett indirekt angrepp på asylrätten. Det bidrar dessutom till att ge Sverige dåligt rykte internationellt när internationella gäster hindras från att delta i vetenskapliga eller andra sammankomster som arrangeras i Sverige. I förlängningen kan Sverige komma att få svårigheter att få stå som värd för den typen av arrangemang. Socialförsäkringsutskottet har flera gånger uttalat sig för en liberalare praxis dock utan någon effekt.

Regeringen bör utfärda tydliga riktlinjer för Migrationsverkets handläggning av ärenden som gäller besöksvisum för att den skall genomsyras av en inställning som grundas på icke-diskriminering och humanitet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.10 Asylvisum

EU-ländernas regeringar har under ett antal år både unilateralt och inom ramen för EU-samarbetet strävat efter att konstruera mekanismer för att utestänga asylsökande från EU-territoriet. Resultatet har blivit att det är i det närmaste omöjligt att ta sig till EU för att söka asyl för den som inte har möjlighet att få fram betydande penningssummor till människosmugglare. Därför har alltfler börjat diskutera möjligheten att beskickningar får utfärda visum till skyddsbehövande antingen när dessa befinner sig i hemlandet eller i tredje land.

Flera stater, både EU-medlemmar och andra, har redan infört olika varianter av denna möjlighet. Gregor Noll har tillsammans med Jessica Fagerlund vid det Danska Centret för Mänskliga Rättigheter gjort en studie i detta ämne för EU-kommissionen som publicerades i april 2002. De menar att de sex EU-länder som redan tillämpar systemet bör utveckla det ytterligare och delge övriga medlemsstater och forskare information om hur det fungerar. De föreslår också att de övriga medlemsstaterna inför liknande system, som dock endast kan och får utgöra ett komplement till det traditionella sättet att söka asyl.

Det finns flera svåra praktiska problem med asylvisum. Några sådana är t.ex. avsaknad av en svensk ambassad i flyktingens hemland, risker för den asylsökande att besöka ambassaden, som ofta kan stå under bevakning, problem med sekretessen gentemot lokalanställd personal vid ambassaden, rädsla att berätta om sina asylskäl medan man finns kvar i sitt hemland, svårigheter att skaffa medicinsk bevisning om eventuella tortyrskador, frånvaro av möjlighet till advokathjälp m.m.

Regeringen bör tillsätta en utredning med uppgift att lägga fram förslag om en procedur för utfärdande av asylvisum. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.11 Förvar

Att beröva en människa friheten är en ur integritetssynpunkt oerhört ingripande åtgärd som alltid måste vara grundad på preciserade och väl avgränsade förutsättningar och vara den absolut sista utvägen. Frihetsberövandet blir givetvis ännu mer traumatiskt för den som flytt från sitt land för att söka en fristad i ett främmande land. Utifrån dessa utgångspunkter kan inte den nuvarande regleringen i utlänningslagen av förutsättningarna för förvar godtas. De är nämligen mycket vaga och ger stort utrymme för godtycke från tillämpande myndigheter. Det kan heller inte vara acceptabelt att det inte finns någon tidsbegränsning av förvar om det föreligger synnerliga skäl.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppgift att se över 6 kap. 2 och 4 §§ utlänningslagen utifrån de tidigare angivna utgångspunkterna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.12 Nollställningsbeslut i asylprocessen

Vänsterpartiet lägger förslag om nollställningsbeslut i en särskild motion. Frågan är lika angelägen nu trots att riksdagsmajoriteten avvisat fempartimotionen om s.k. flyktingamnesti.

7 Förändringar av FN:s flyktingkommissariats (UNHCR) finansiering och mandat

UNHCR:s verksamhet finansieras genom årliga bidrag från medlemsstaterna. Detta är en ur flera aspekter olycklig ordning. Organisationen får svårigheter med sin planering eftersom finansieringen blir osäker och ryckig. Dessutom kan UNHCR riskera att drabbas av tunghäfta när det är påkallat att framföra kritik mot någon av de viktigaste bidragsgivarna, t.ex. Sverige. Därför bör regeringen i FN verka för att UNHCR skall finansieras via FN:s budget med treåriga anslag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

UNHCR:s mandat omfattar bara flyktingar som passerat en nationsgräns. Numera utgör de s.k. internflyktingarna en mycket stor del av alla flyktingar. Rapporter visar att kvinnor som flyr undan s.k. hedersrelaterat våld ofta tar sin tillflykt till fängelser i området för att undvikas att utsättas för s.k. hedersmord. På grund av risken och allvaret i hoten kan de tvingas att tillbringa resten av sina liv i fängelset – oskyldigt dömda till livstidsstraff för att de är kvinnor. Dessa kvinnor kan inte fly till något annat land för att omfattas av UNHCR:s skydd. Visserligen gör UNHCR redan i dag viktiga humanitära insatser för internflyktingar men det är viktigt att mandatet utvidgas så att organisationen t.ex. får möjlighet att vid behov hjälpa internflyktingar att lämna sitt hemland. Regeringen bör i alla lämpliga sammanhang verka för en

Fel! Okänt namn på

sådan utvidgning av UNHCR:s mandat. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 26 september 2005

Lars Ohly (v)

Lars Bäckström (v)

Berit Jóhannesson (v)

Sermin Özürküt (v)

Ulla Hoffmann (v)

Lennart Gustavsson (v)

Alice Åström (v)

Kalle Larsson (v)